

İNSONI HƏXON BARƏDƏ UMUMİYƏ BƏYONNOMƏ

Tərcumakə: Allahverdi BAYRAMI,

Redaktəkə: Ataxan ƏBİLÖV

09.12.11

Preambula

Bə insoni avlodon həmməy xasbıə ləyoğətə fikfamon iyan çəvon bəroərbərbıə, yəndiku cəmbə həxon zinə – ozodəti, ədöləti iyan sulhbeyəti əsəsinə şərtbə bə nəzə seədə;

Bə insoni həxon beitonəti iyan nifrət kərədeəti bəşəriyyəti bə dəhşətvərdə barbarizmi səbəb be, həmçinin bə sıxankərdə, etiqədbəste ozodəti məkəlbıə, tarsiku, ehtijociku ozodbə dınyo ofəyəmonəti çı bəşəriyyəti ən ali piyəybe bə nəzə seədə;

İnsoni bə zılmı-istibdədi vəynə bənə oxonə vəsitə bə gıyom eştə məcbur nıbə təmin kayro insoni həxon de gənuni hukuməti dəsti mıdafiə kərdə zəruribə bə nəzə seədə;

Xəlğon arədə məhrıbənə münəsibəton okə dəstək doy vəciəti bə nəzə seədə;

İbə Milləton xəlqon İbə Milləton Təşkiləti (İMT) Nizomnomədə bə əsəsinə insoni həxon, bə insoni şəxsiyyəti ləyoğəti iyan gıyməti, mērdon-jenon həxon bəroərbəreəti bəvə kay təsdiğ kərdə, həmçinin həniyan həvuəə ozodəti şəraitədə bə sosialə tərəğği nailbə iyan bə jimoni şəraitı cəkəbeyo kəməq kərdə bə qətm döə be bə nəzə seədə;

Uzvbıə dēvləton de İMT həmkəəti şəraitədə bə insoni həxon iyan əsəsinə ozodətiyon bəməl vādero kəməqəti kərdə bəştə ehdə pəqəteəti bə nəzə seədə;

İn həxon iyan ozodətiyon tām dərk kərdəyo həmonə ehdəpəqəteyon bə vıə rəsnıye yolə əhəmiyyət kəsb kərdəəti bə nəzə seədəy;

İMT Pənə Məclis

bəyon kərdədə İnsoni Həxon bərədə Umumiyyə Bəyonnomə qələy vəzifə təki, əçəyən bə vıə rəse qorə bəpə həmmə milləton iyan dēvləton joğə cəhd bıkən ki, har kəs iyan cəmiyyəti har qılə orqan ın Bəyonnomə iştə dəstədə rəhbər qəte əsəsdə məarifvəonəti ya de tədrisə roy bə ın həxon iyan ozodətiyon hürmətkərdə iyan əvonı təmin kayro dəstək be bızno, milli iyan beynəlxəlqə səviyyədə de tərəqqipərvərə tədbiron roy həm İMT uzvbıə xəlğon, həmən çəvon yuristiksiyə jiyobıə əraziyonədə jiyə xəlğon arədə həmməyəvo iyan effektiv zinə bıbu.

Maddə 1

Həmmə insonon bəştə ləyoğəti iyan həxonro ozod iyan bəroərbər mōvərdə bēdən. Çəvon şuur iyan vıedon hese, əvə ki, dēyəndı münəsibətədə bənə bıvə rəftor kərdəninin.

Maddə 2

Har qılə şəxs iştə irqi, pusti rənqi, cinsi, zıvoni, dini iyan cə əğıdə, milli ya sosial səvoni, əmlakə, sosialə mōvqə iyan cə vəziyyəti bəşıkərə nıbə ın Bəyonnomədə elon kərdə bıə həmmə həxon iyan ozodətiyon məkəl bənıne.

Çımiku zıdədə, çı həminə şəxsi mənsəbbıə məmləkəti ya ərazi, çı ərazi mstəğıləti, gəyyuməti jiyobe, ıstənıdərənıbə be ya suverənəti har cürə şıklədə məhdud bēku bəşıkərə nıbə, siyasiyə, huğugıyə iyan beynəlxəlğə statusıku bə nəv omə cə-səçmənətiyon bərdə əbını.

Maddə 3

Har şəxsi bə jiyə, bə ozodəti iyan şəxsi dəstnıjənəti həxiş hese.

Maddə 4

Hiç kəs bənə kolə (nokə) ya şıkərə vəziyyətdə oğtə əbını; guldorəti iyan gılə hıriyəmon həmməy formədə gədəğən kərdə bēdə.

Maddə 5

Hiç kəs bə əzobi, ya gəddorə, çəy ləyoğəti bə ji vārdə gēyri-insonə münəsibəton, bə cəzoon məruz nıbənıne.

Maddə 6

Har qılə şəxs konco bēdə bıbu iştə həxə subyektəti zıneyəti həxiş heste .

Maddə 7

Həmmə insonon gənuni vədə bəroərbərin iyan qanuni tərəfikü bəroərbər şıklədə ıstəni mıdafiə həxjon hestışone. Həmmə insonon ın Bəyonnomə dəcəvniyə har cürə cə-vıjnıyətıonku, bə jələvənə cə-vıjnıyətıon har cürə cəhdiku bəroərbər şıklədə mıdafiə həxjon hestışone.

Maddə 8

Har qılə şəxsi Konstitusiyə ya gənuni bəy döə həxon dəcəvniyə vaxtədə səlohiyyətinə milliyyə məhkəmon tərəfikü iştə həxon mıdafiə kərdə həxiş heste.

Maddə 9

Hiç kəs ıstənbəsə bə həbs, bə qəte ya bə kuçovnə məruz mände əzını.

Maddə 10

Har qılə şəxsi çəy həx iyan vəzlfon təyin kərdəyo iyan bəyo həndə bıə cınoyətə ittihomon əsəsin be məyyən kərdəyo, bəçəy koy mstəğılə, bıtərəfə məhkəmədə tām bəroərbəreəti əsəsdə, de oşkoəti iyan çı ədöləti həmməy tələbən çəş kərdə şəraitədə diyə kay həxiş heste.

Maddə 11

Cınayət kərdədə ittihomıbə har qılə şəxs tova çəy qıno bəçəy mıdafiəyo həmmə imkonon təminbıə oja məhkəmə ıstıntəğədə de gənuniyə ro sıbut be, bəqıno hisobbə həxiş heste.

Hiç qılə şəxs de milliyyə gənundoəti iyan de beynəlxəlğə həxon əsəsi bino be vaxt cınoyət hesab nıbə hərəkət iyan bəhərəkəton qorə cınoyətədə ittihom be əzını. Həmçinin bəy cınoyəti kərdə vaxtədə tətbiğ bēy zinə cəzoku qonə cəzo tətbiğ bēy əzını.

Maddə 12

Hiç qılə şəxs bə şəxsiyə, xeyzonə mıdaxılə, kə-bə ənəqıniyəti, bəyəndı məktub nıvıştə nınoqıliyəti, bəştə şərafı iyan nufuzı ıstənbəsə gəsdi məruz be əzını. Har kəsi bə joğə mıdaxılə iyan gəsdi çı gənuni tərəfikü mıdafiə bēy həxiş heste.

Maddə 13

Har qılə şəxsi har qılə məmləkəti hududədə sərbəst hərəkət kərdə iyan jimonə vıə səçmıye həxiş heste.

Har kəsi ıstən olkən daxıl be şərti har qılə məmləkət tərək kərdə iyan bəştə olkə oqərdə həxiş heste.

Maddə 14

Har qılə şəxsi təqibiku cə məmləkətdə boştəno pənəhqo nəvə, həmçinin çı pənəhqədə ıstifadə kərdə həxiş heste.

Çı həxədə həğğətən bə gēyri-siyasiyə cınayəton ro dödə, ya bə İMT-i məğsədən iyan prinsıpon zıdd hərəkətonku bə nəv omə təğibon vaxti ıstifadə kərdə əbını.

Maddə 15

Har qələ şəxsi vətəndəşəti həxiş heste.

Hiç kəs ıstənbəsə vətəndəşəti bəşıkərə həxəku məhrum kərdə əbını.

Maddə 16

Bə pərəsəmonə sını rəsə mērdon iyan jenon irqiyə, milliyyə, diniyə ələməton qorə hiç qılə məhdudiyyət nıbəy bə nikah daxılbe iyan kəxivəndbə həx hestışone. Əvon bə nikah daxıl bēdə, nikahi mıddətdə ya çəy dəcəvonə vaxtədə çı eyni həxonku ıstifədə kərdədən.

Nikah bə nikahi daxil bə har dıqlə tərəf ozodə iyan tam rozi beədə dəbastə bedə.

Xeyzon çı cəmiyyəti təbiə iyan sərqrupə vahide, çəy çı cəmiyyəti iyan devləti tərəfikü mɔdafiəbey həxiş heste.

Maddə 17

Har qılə şəxsi həm colinə, həmən de co kəson bə ico mülkiyət xıvəndbey həxiş heste.

Hiç kəsi iştənbəsə çı mülkiyəto məhrum karde əbini.

Maddə 18

Har qılə şəxsi fikir, vicdon iyan din ozodəti həxiş heste. Bı həxə iştə dini iyan etiğəti dəqış karde ozodəti, bəştə dini iyan bovə kardəyon təhsil, dıvo kay, dini iyan ritualə ayinon icro kay vaxti colinə, ya de cəkəson bə ico, oşko ya fərdi şikilədə etiğad kay daxile.

Maddə 19

Har qılə şəxsi əğıdə iyan əy sərbəst ifadə karde ozodətiş heste; bı həxə be manə bə əğıdə malikbə iyan informasiyon ya ideyaon devləti sərhədiku bə şıkrə nıbə de dılıpiyə vasitəon nəvə, ya bə dast varde, pəvilə kay ozodəti daxile.

Maddə 20

Har qılə şəxsi bə dinc yığıncağon iyan assosiasiyon ozodəti həxiş heste.

Hiç kəsi bə konsə qılə assosiasiya uzvəti məcbur karde əbini.

Maddə 21

Har qılə şəxsi devləti idarə kardeədə ya bilavasitə, ya ozodə şikilədə vıjniyəbıə numayəndon vasitə iştirak kay həxiş heste.

Har qılə şəxsi iştə olkədə devləti idaronədə xıdmət kardəyo bə bərabər imkonı həxiş heste.

Xəlğı iradə çı iqtidərə hakimiyyəti əsas bəninə; In iradə iştəni de nənəkılə sədodəymonə roy, umumiyə iyan bərabərə vıjniyə həxə, ya sədodəymonə ozodəti təmin bıka de co eynimənəynə forməyon dəvoniyə bə mütəmadi iyan soxtə nıkarde monə vıjınon nişo dəninə.

Maddə 22

Har qılə şəxsi çı cəmiyyəti uzv təki sosialə mɔdafiəş bəninə iyan de milliyə ya beynəlxəlğə həmkoəti roon, har devləti soxtəmonı iyan pəsurson dairədə çəy ləyoğəti mɔdafiə iyan şəxsiyyəti ozodə ovciyo iqtisadiyə, sosialə iyan mədəniyə sahədə həxonış heste.

Maddə 23

Har qılə şəxsi de zəhməti dastko bey, sərbəstə koy vırə səçın karde, ədölətinə iyan çəkə ko şəraitı bey, iyan bekoətikü mɔdafiə bey həxiş heste.

Har qılə şəxsi hiç qılə co-vıjniyyəti nıbə bə i cürə koy i cürə zəhməthəx səy həxiş heste.

Har kobəkə şəxsi bəştə koy qorə lozim beədə de co sosialə mɔdafiə vasitəon təmon bıə, çəy iştəni iyan xeyzoni loyiğinə quzoroni təminbıka ədölətinə iyan qənoətbəxşə maaş səy həxiş heste.

Har qılə şəxsi həmkaron ittifoğ soxtə iyan iştə sosialə marağon mɔdafiə kardəyo bə həmkaron ittifağı uzvbey həxiş heste.

Maddə 24

Har qılə şəxsi istirohat, iyan asudə vaxt, həmçinin koyə ruji bəəğılınıştə hudud, iyan maaş doə bıə mütəmadiyə məzuniyyəti həxiş heste.

Maddə 25

Har qılə şəxsi iştəni iyan xeyzoni səhhəti iyan rifahi təmin kardəyo lozimbə hardemon, takanemon, tibbiyə xıdmət, iyan lozimi sosialə təminatəon daxilbə jimonə səviyyə iyan bekorəti, noxəşəti, əliləti, vevə mənəəti, pibeyəti, iyan çı şəxsi iştənikü bə şıkrənıbə səbəbonku jimonə vasitəon qın kardeədə bə təminatı həxiş heste.

Məəti iyan hırdənəti bə məxsusiyyə gəydi iyan koməq səy həxiş heste. Nikohi səkıştədə, ya nikohiku bəkəno movardəbə hırdənəon i cürə sosialə mɔdafiəku istifadə kardəninin.

Maddə 26

Har qılə şəxsi təhsil səy həxiş heste. Kami ibtidai iyan umumiyyə təhsil bepul bəninə. İbtidaiyə təhsil icbari bəninə. Har kəsi bə texnikiyə iyan pişə təhsili səyo imkanı bəninə. Ali təhsilən de har kəsi gəbiliyyəti bə həmməy i cürə dərəcədə mıyəsər bəninə.

Təhsil – bə insoni şəxsiyyəti tam inkişafıyo iyan bə insoni həxon iyan bə əsasinə ozodətiəon hurməti zyod kardəyo səbəro kardə bəninə. Təhsil xəlğon irqi iyan diniyə qrupon arədə, iyan dı dərəcəmon, duruminəti iyan dustəti mehkəm kardəyo iyan İbə Milləton sulhi oğətə sahədə fəaliyyət nişo doyo koməq kardənine.

Valideynon bəştə hırdəsininə əğılon təhsili novi səçın kardeədə sərbəstin.

Maddə 27

Har qılə şəxsi cəmiyyəti mədəniyə jimonədə iştirak karde, hınəsənətikü həzz səy, elmiyə tərəğğiyədə iştirak karde iyan çəy foydəku istifadə karde həxiş heste.

Har qılə şəxsi müləlif bə elmiyə, ədəbiyə iyan hınəsənəto əsəron səkıştədə bə məydon beşə maddiyə iyan mənəviyə mənafeyon noğə doy həxiş heste.

Maddə 28

Har qılə şəxsi bın Bəyonnomədə əks bıə həx iyan ozodətiəon tam təminbə sosialə iyan beynəlxəlğə rəçini həxiş heste.

Maddə 29

Har qılə şəxsi əncəx çəy ozod iyan tam inkişafış mımkunbə cəmiyyəti vədə vəzifonış heste.

Iştə həx iyan ozodətiəon bə əməl vardeədə har qılə şəxs əncəx bə jələvonə məhdudiyyəton məruz mənə bəzinə ki, əvon çı gənuni tərəfikü çı co kəson həx iyan ozodətiəon zinə iyan bəvon hurmət bə təminatıku, iyan demokratikə cəmiyyəti əxlaqiyyə, ictimaiyyə, asayışə iyan umumiyyə rifahə tələbon bə vırə rosne məğsədi təmin kardəyku bə nəv bə.

In həx iyan ozodətiəon bə əməl varde bə İMT məğsəd iyan prinsipon zidd nıbəninə.

Maddə 30

In Bəyonnomədə hiççi bə konsə qılə devləti, bə şəxson qrupı, iyan bə co-co şəxson Bəyonnomədə elənbə həx iyan ozodətiəon məhv kardəyo səbərobıə de har qılə fəaliyyəti dastko bə, ya konsə qılə joğə hərəkatı bə əməl varde həx doy təkinə təfsir karde əbini.